

Landstinget Dalarna

**Rapport över granskning av
bokslut 2006**

KPMG
27 mars 2007
Antal sidor 14

Innehåll

1.	Inledning och sammanfattning	1
2.	Syfte och omfattning	2
3.	Verksamheten	3
4.	Redovisningens organisation	3
5.	Förvaltningsberättelse	3
6.	Resultaträkning	4
6.1	Utfall i sammandrag (2002-2006)	4
6.2	Budget/prognosjämförelse 2006	5
6.3	Jämförelsestörande poster	6
6.4	Reavinster/sale-and-leaseback	6
7.	Balanskrav	7
8.	Balansräkning	8
8.1	Utfall i sammandrag 2002-2006	8
8.2	Upplupna intäkter	8
8.3	Upplupna kostnader	8
8.4	Interna projektmedel m m	8
8.5	FoU-medel	9
9.	Sammanfattande kommentarer till resultat- och balansräkning	9
10.	Ansvarsförbindelser	9
11.	Kassaflödesanalys	10
12.	Investeringsredovisning	10
13.	Redovisningsprinciper	10
14.	Intern kontroll-frågor	10
14.1	Uppföljning av intern kontroll	10
14.2	Maskiner och inventarier	10
14.3	Kundfordringar	11

15. Uppföljning av synpunkter framförda i tidigare
granskningsrapporter

11

1. Inledning och sammanfattning

KPMG har på uppdrag av landstingets förtroendevalda revisorer granskat bokslutet för Landstinget Dalarna 2006. Rapporten omfattar hela landstingets bokslut och kommenterar även styrelse- och nämndsspecifika frågor avseende ekonomi, redovisning och intern kontroll. Rapportinnehållet har saktlighetskontrollerats av ansvariga ekonomer vid respektive styrelse och nämnd.

Våra väsentligaste slutsatser och synpunkter:

- Bokslutet håller hög kvalitet och är upprättat med beaktande av god redovisningssed. Årsredovisningens resultat- och balansräkningar ger tillsammans med noter och kommentarer i förvaltningsberättelsen en rättvisande bild av resultat och ställning.
- Förvaltningsberättelsen följer lagens krav och lämnar relevant information om verksamhet och ekonomi. Redovisningen av mål och måluppfyllelse anser vi bör utvecklas ytterligare (avsnitt 5).
- Resultatet för 2006 innebär ett överskott på 127 mkr, en resultatförbättring på 151 mkr före jämförelsestörande poster i jämförelse med 2005. En viktig förklaring är att skatteintäkter och statsbidrag under 2006 gav ett överskott på 111 mkr i förhållande till budget och ett underskott på 67 mkr under 2005 (6.1).
- Rensat för jämförelsestörande poster motsvarar utfallet en positiv budgetavvikelse med 152 mkr. Om resultatet justeras för effekter från ökade skatteintäkter och statsbidrag, nytt pensionsavtal samt förbättrat finansnetto blir utfallet 42 mkr att jämföra med budgeterade 78 mkr (6.2).
- I förhållande till den prognos som lämnades i samband med delårsrapportens avlämnande per 2006-08-31 innebär utfallet för hela 2006 en resultatförsämring med 55 mkr som hänför sig till poster som inte påverkas av verksamheten, framför allt pensionsskuldens ökning med 60 mkr p g a antagande om ökad livslängd (6.2-6.3).
- Jämförelsestörande poster redovisas med netto -103 mkr och består av reavinster (+24 mkr), ökade pensionskostnader till följd av lägre kalkylränta och ökad livslängd (-126 mkr), omstruktureringar samt bidrag från kommundelegationen (6.3).
- Efter försäljningen av regionenheten i Säter hyr landstinget samma fastighet i ett hyresavtal som sträcker sig t o m 2022-12-31. Det kan diskuteras om reavinsten, 13 mkr, borde periodiseras över återstående leasingperiod, 16 år. Vi riktar dock ingen anmärkning mot redovisningen (6.4)
- Efter årets överskott uppgår det ackumulerade underskott som landstinget ska återställa enligt reglerna i Kommunallagen till 525 mkr (7).
- Likviditeten har stärkts ytterligare och Landstinget har per 2006-12-31 utöver likvida medel på 486 mkr även kortfristiga placeringar på 275 mkr (8.1).

- Inräknat hela pensionsskulden är det egna kapitalet negativt, -3,5 miljarder kr. Underskottet har ökat med 213 mkr under 2006 (8.1).
- Vi har noterat några mindre periodiseringsfel som netto inte ger någon väsentlig resultatpåverkan (8.2-8.3).
- Interna projektmedel har skuldförts av Landstingsservice med 1,8 mkr. Reserveringen avser framtida utgifter och borde inte belasta resultatet för 2006 (8.4).
- Hälso- och sjukvården har även i detta bokslut skuldfört s k FoU-medel. Posten uppgår till 6,8 mkr. Reserveringen strider mot god redovisningssed och medlen bör resultatavräknas. Anses medlen tillhöriga kliniker och avdelningar föreslår vi i stället att de öronmärks som del av eget kapital (8.5).

2. Syfte och omfattning

Granskningen av bokslutet har syftat till att pröva om bokslutet för 2006 ger en rättvisande bild av det ekonomiska utfallet av verksamheten och dess finansiering. Vi har granskat

- att tillgångar och skulder existerar och ägs av landstinget,
- att tillgångar och skulder värderats och klassificerats rätt,
- att samtliga tillgångar och skulder medtagits,
- att inkomster och utgifter i allt väsentligt periodiserats korrekt och avser verksamhetsåret samt
- att årsredovisningen är upprättad enligt den kommunala årsredovisningslagen och följer god redovisningssed

God redovisningssed bestäms förutom av lag och praxis även av rekommendationer och uttalanden av Rådet för kommunal redovisning, RKR och Sveriges Kommuner och Landsting, SKL. Vägledning kan även hämtas i rekommendationer och uttalanden från andra normgivande organ som Redovisningsrådet, Bokföringsnämnden och FAR.

Den utförda granskningen har omfattat hela bokslutet och årsredovisningen med förvaltningsberättelse, resultat- och balansräkningar, ställda säkerheter och ansvarsförbindelser, kassaflödesanalys och noter. Till stöd för granskningen har vi tagit del av de bilagor och specifikationer till bokslutets olika delar som upprättats av respektive styrelse och nämnd.

3. Verksamheten

Landstinget Dalarna ansvarar för hälso- och sjukvård, tandvård samt kultur- och utbildningsverksamhet m m. Nettokostnaden uppgick under 2006 till 5,8 miljarder kr och verksamheten sysselsatte totalt ca 8 600 personer.

4. Redovisningens organisation

Varje styrelse och nämnd ansvarar för bokföringen och redovisningen av egna intäkter, kostnader och balansposter. Landstingsstyrelsen har genom delegationsbeslut ansvaret för redovisning och avstämning av större resultat- och balansposter som skatteintäkter, läkemedelskostnader, pensionskund och andra personalrelaterade skulder, kund- och leverantörsreskontror m m samt styrningen av hela bokslutsarbetet. Landstingsstyrelsen upprättar också årsredovisningen.

5. Förvaltningsberättelse

Förvaltningsberättelsen följer lagens krav och redogör för väsentliga ekonomiska förhållanden inkl budgetavvikelser.

Vad gäller balanskravet kommenteras detta och konstateras att hela det återstående underskottet på 525 mkr kommer att återställas under perioden 2007-2010 om verksamhetsplanen uppfylls.

Förvaltningsberättelsen innehåller ett kort avsnitt om måluppfyllelse. I detta avsnitt konstateras att de långsiktiga finansiella målen uppnåts. Målen är

- Överskott på minst 2% av skatte- och statsbidragsintäkterna
- Ökad soliditet med 3%
- Långsiktig upplåning ska inte ske

I analysen av ekonomin nämns på annan plats hot i form av sjunkande befolkningstal och skatteintäkter samt kommande ökning av pensionsutbetalningar.

Ett par kortsiktiga mål finansiella och verksamhetsmål som inte nås kommenteras:

- Hålla budget i all verksamheter (hälso- och sjukvården har inte nått detta mål)
- Målet att helt uppfylla vårdgarantin (har inte nåtts men bristerna minskar)

På annan plats redovisas intressant och viktig information om personal – kategorier, åldersstruktur, personalomsättning, jämställdhet, arbetsmiljö och sjuktal m m. Vi anser dock att en redovisning av mål och måluppfyllelse i dessa delar skulle öka informationsvärdet ytterligare.

I de verksamhetsvisa redogörelserna lämnas ytterligare information om verksamhet och ekonomiskt resultat. Här kommenteras under avsnittet om hälso- och sjukvården att en satsning gjorts

för att uppfylla den utvidgade vårdgarantin. De senaste åren har väntetiderna sjunkit och antalet långväntare minskat. För övriga verksamheter ges kortfattade redogörelser för mål och målpåfyllelse som vi även här anser kan utvecklas.

6. Resultaträkning

6.1 Utfall i sammandrag (2002-2006)

<i>Belopp i mkr</i>	<i>2006</i>	<i>2005</i>	<i>2004</i>	<i>2003</i>	<i>2002</i>
Verksamhetens intäkter	1 483	1 442	1 477	1 438	1 362
Verksamhetens kostnader	-6 305	-6 133	-5 961	-5 890	-5 579
Avskrivningar	-168	-164	-163	-156	-155
Skatteintäkter och statsbidrag	5 235	4 945	4 677	4 375	4 228
Finansnetto	-15	-11	-22	-21	-18
Resultat före jämf störande poster	230	79	8	-254	-162
Jämförelsestörande poster	-103	25	-79	-	-
Extraordinära poster m m	-	-	-12	57	-
Årets resultat	127	104	-83	-197	-162

Resultatet för 2006 är ett överskott på 127 mkr, att jämföra med 2005 års överskott på 104 mkr. Resultatet före jämförelsestörande poster är 230 mkr motsvarande en förbättring med 151 mkr jämfört med 2005 och i ekonomiska termer det bästa resultatet under hela 2000-talet.

I analysen bör resultatet före jämförelsestörande poster också korrigeras med effekten av det nya pensionsavtalet som sänkt den bokförda pensionsskulden med 56 mkr i förhållande till budget (för ytterligare kommentarer till pensionsskulden se avsnitt 6.3). Resultat före denna post blir då 174 mkr. I en jämförelse med utfallet 2005 bör också beaktas att skatteintäkter och statsbidrag i år avviker positivt i förhållande till budget med 111 mkr (se avsnitt 6.2) men 2005 negativt med 67 mkr. Jämfört med 2005 har skatteintäkter och statsbidrag ökat med 5,9% medan verksamhetens kostnader före jämförelsestörande poster ökat med 3,7%.

6.2 Budget/prognosjämförelse 2006

<i>Belopp i mkr</i>	<i>Utfall</i>	<i>Prognos</i>	<i>Budget</i>
Verksamhetens intäkter	1 483	1 447	1 490
Verksamhetens kostnader	-6 305	-6 267	-6 338
Avskrivningar	-168	-166	-162
Skatteintäkter och statsbidrag	5 235	5 214	5 124
Finansnetto	-15	-18	-36
Resultat före jämf störande poster m m	230	210	78
Jämförelsestörande poster	-103	-28	-
Årets resultat	127	182	78

Utfallet från löpande verksamhet innebär en positiv avvikelse i förhållande till ursprunglig budget med 20 mkr (verksamhetens intäkter och kostnader samt avskrivningar).

Skatteintäkter och statsbidrag blev 111 mkr bättre än budget:

Slutavräkning 2005	38
Prognos 2006	32
Utjämningsbidrag	10
Statsbidrag äldrejukvård	5
Statsbidrag minskad sjukfrånvaro	27
Sysselsättningsstöd	-1
	111

Det nya pensionsavtalet har gett en resultatförbättring i förhållande till budget med 56 mkr.

Finansnettot är 21 mkr bättre än budget och har påverkats positivt av god likviditet och synes i överkant försiktigt budgeterat.

Korrigerat resultat före jämförelsestörande poster blir då (mkr)

Resultat före justeringar	230
Skatteintäkter och statsbidrag	-111
Nytt pensionsavtal	-56
Förbättrat finansnetto	-21
	42

... att jämföra med budgeterade 78 mkr.

Vad gäller bedrivna verksamheter redovisar

- Hälso- och sjukvården ett underskott på 65 mkr som dock påverkats av omstruktureringskostnader med 16 mkr. Underskottet från verksamheten uppgår till 49 mkr varav högspecialiserad vård 29 mkr.
- Fastighetsförvaltningen redovisar ett överskott i förhållande till budget på 29 mkr som inkluderar reavinster med 23 mkr.
- Folk tandvården redovisar ett överskott i förhållande till budget med 2 mkr. Resultatet har bl a belastats med drygt 5 mkr av ombyggnad av oralkirurgi vid Falu lasarett.

I förhållande till den prognos som lämnades i samband med delårsrapportens avlämnande per 2006-08-31 innebär utfallet för hela 2006 en resultatförsämring med 55 mkr. Jämförelsestörande poster, skatter, statsbidrag och finansiella poster förklarar 51 mkr medan utfallet för verksamheten avviker obetydligt från prognosen.

6.3 Jämförelsestörande poster

Jämförelsestörande poster avser (mkr)

Reavinster	24
Pensionskostnader	-126
Omstruktureringar	-16
Bidrag från kommundelagationen	15
	-103

Reavinster avser i huvudsak vinster i samband med försäljning av byggnader vid regionenheten i Säter 13 mkr och Saxnäs 10 mkr vårdcentral.

Ökade pensionskostnader avser (mkr)

Ny kalkylränta	-66
Ökad livslängd	-60
	-126

Bidrag från kommundelagationen härrör från det avtal som skrevs redan 1999 angående ekonomisk balans i bokslutet 2002.

6.4 Reavinster/sale-and-leaseback

Rådet för Kommunal Redovisning anser i sin rekommendation RKR 13 Redovisning av leasingavtal att sale-and-leaseback-transaktioner som huvudprincip ska klassificeras såsom finansiella leasingavtal och att reavinster bör periodiseras över återstående leasingperioder.

Efter försäljningen av regionenheten i Säter hyr landstinget fastigheten i ett hyresavtal som sträcker sig t o m 2022-12-31. Hyran har beräknats efter marknadsmässiga grunder och avser totalhyra, dvs inkluderar drift och uppvärmning. Hyran betalas i sin helhet till fastighetsförvaltare och inte till finansbolag. Med hänsyn till de totala hyror som betalas under hyresperioden relativt fastighetens marknadsvärde och det faktum att landstinget därmed i praktiken betalar sin egen reavinster kan det likväl diskuteras om inte reavinsten, 13 mkr, borde periodiseras över återstående leasingperiod, 16 år. I en samlad bedömning har vi dock valt att inte rikta kritik mot redovisningen.

7. Balanskrav

Landstinget har sedan balanskravet infördes i Kommunallagen redovisat stora underskott. Ackumulerat underskott att återställa uppgår till 644 mkr:

<i>År</i>	<i>Mkr</i>
2000	-159
2001	-163
2002	-162
2003	-254
2004	-5
2005	99
	-644

I bedömningen av underskott ska hänsyn inte tas till realisationsvinster och omstruktureringkostnader, varför det ackumulerade underskottet avviker från de resultat som redovisats i årsredovisningarna. Av 2006 års resultat kommer avräkning att ske enligt följande (mkr):

Resultat	127
Reavinster	-24
Omstruktureringar	16
	119

Av tidigare års underskott återstår därefter $644 - 119 = 525$ mkr.

8. Balansräkning

8.1 Utfall i sammandrag 2002-2006

<i>Belopp i mkr</i>	<i>2006</i>	<i>2005</i>	<i>2004</i>	<i>2003</i>	<i>2002</i>
Balansomslutning	2 623	2 347	2 088	1 920	1 926
Eget kapital	493	368	269	344	541
Eget kapital inkl ej bokförd pensionskuld	-3 529	-3 316	-3 402	-3 236	-2 924
Omsättningstillgångar	1 169	899	630	451	445
Kortfristiga skulder	1 109	1 146	1 096	996	870
Balanslikviditet	1,05	0,78	0,57	0,45	0,51

Likviditeten har stärkts ytterligare och Landstinget hade per 2006-12-31 utöver likvida medel på 486 mkr även kortfristiga placeringar på 275 mkr.

Soliditeten är ett mått på den långsiktiga betalningsförmågan. Inräknat den del av pensionskulden som redovisas som ansvarsförbindelse, dvs pensioner intjänade före 1998, är det egna kapitalet negativt, -3,5 miljarder kr. Underskottet har ökat med 213 mkr under 2006.

8.2 Upplupna intäkter

Landstingsservice har i sitt bokslut ej medtagit en intäkt på 1,2 mkr avseende en tillkommande kundfaktura.

8.3 Upplupna kostnader

Faktura på 3,2 mkr från Apoteket som inkommit i början av 2007 och som avser 2006 har ej medtagits i hälso- och sjukvårdens bokslut.

8.4 Interna projektmedel m m

Vi har i tidigare rapporter anmärkt på förfaringssättet att rulla budgetmedel mellan år. I bokslutet för 2006 har vi noterat att Landstingsservice reserverat 1,8 mkr för projekt som avser framtida utgifter och inte borde belasta resultatet för 2006.

I hälso- och sjukvårdens bokslut noterar vi att (ej tidsbegränsade) LSS-medel fortfarande ligger skuldförda med 1,7 mkr och har gjort så sedan år 2000.

8.5 FoU-medel

Traditionen att skuldföra s k FoU-medel fortsätter i Hälso- och sjukvården. Medlen utgör i huvudsak ersättning för läkemedelsprövningar finansierade av läkemedelsindustrin. Posten som i bokslutet per 2006-12-31 totalt uppgår till ca 6,8 mkr anses av verksamheten tillhöra respektive klinik/avdelning och medlen avses att i framtiden användas för seminarier, föreläsningar, kongresser, utbildningar och annan kompetensutveckling.

Reserveringen strider mot god redovisningssed och medlen bör enligt vår uppfattning resultatavräknas varje år på samma sätt som de interna projektmedlen. Anses medlen tillhöriga respektive klinik/avdelning kan de i stället öronmärkas som del av eget kapital.

9. Sammanfattande kommentarer till resultat- och balansräkning

Justering av 2006 års bokslut och resultat skulle kunna göras för följande poster:

<i>Belopp i mkr</i>	
Upplupen intäkt (8.2)	+1,2
Upplupen kostnad (8.3)	-3,2
Reserverade projektmedel (8.4)	+1,8
Summa resultatpåverkan	0,2

Bokslutet bör också justeras för följande poster:

<i>Belopp i mkr</i>	
FoU-medel (8.5)	6,8
Summa resultatpåverkan	6,8

10. Ansvarsförbindelser

Pensioner intjänade före 1998 redovisas inkl härpå belöpande löneskatt som ansvarsförbindelse och uppgår per 2006-12-31 till 4 miljarder kr. Posten har inte räknats upp med anledning av antagande om ökad livslängd (se 6.3).

Borgensåtaganden, avseende Dalatrafik AB och AB Transito, uppgår till 396 mkr.

Marknadsvärdet av förvaltade stiftelsers kapital uppgår till 276 mkr.

11. Kassaflödesanalys

Kassaflödesanalysen är upprättad i enlighet med RKR:s rekommendation 16 Redovisning av kassaflöden/finansieringsanalys.

Årets kassaflöde är positivt, +65 mkr. Från den löpande verksamheten, inkl skatteintäkter och statsbidrag m m, har tillförts 471 mkr, varav 242 mkr bundits i rörelsekapital medan investeringar gjorts med netto 164 mkr. I rörelsekapitalet ingår kortfristiga placeringar med 275 mkr, en ökning med 115 mkr.

12. Investeringsredovisning

Årets totala investeringar uppgår till 209 mkr (2005: 169 mkr). Av årets investeringar utgör 129 mkr (118 mkr) utrustning och 80 mkr (51 mkr) fastigheter. Kostnader för leasing uppgår till 49 mkr (49 mkr).

13. Redovisningsprinciper

Landstinget följer i allt väsentligt god redovisningssed och tillämpar rekommendationer från Rådet för Kommunal Redovisning. Vi anser dock att interna projektmedel och FoU-medel bör resultatavräknas varje år (p 8.4-8.5).

14. Intern kontroll-frågor

14.1 Uppföljning av intern kontroll

Enligt av fullmäktige antaget övergripande reglemente för intern kontroll ska varje styrelse och nämnd senast i januari varje år fastställa en plan för uppföljning och utveckling av den interna kontrollen.

I vår granskning har vi noterat tydliga förbättringar såväl vad avser fastställande av planer som fullföljande och redovisning av dessa.

14.2 Maskiner och inventarier

Flera förvaltningar, bl a tandvården och hälso- och sjukvården, saknar ett program för anläggningsredovisning. Anläggningsregister förs i stället i excelmiljö.

Ett projekt har initierats för införande av nytt ekonomisystem. Avsikten är att inom ramen för detta projekt även införa ett anläggningsregister.

Revisorerna har i många år påpekat behovet av ett anläggningsregister och vi lämnar här ånyo en påminnelse. Systemet med excelredovisning ökar risken för fel och bristande enhetlighet i tillämpningen av aktiverings- och avskrivningsprinciper. Överskådlighet saknas och det är svårt att

få en samlad bild av hur anskaffningsvärden fördelar sig över olika år och enheter och hur mycket av de totala anskaffningsvärdena som är färdigavskrivna etc. Excelredovisningen ger också dåligt stöd för uttrangeringar och beräkningar av avskrivningar.

14.3 Kundfordringar

Folktandvården har i början av 2006 avskrivit äldre kundfordringar med 1,3 mkr. En reservering har dessutom gjorts med 1 mkr avseende befarade kundförluster.

I övrigt sker i den gemensamma reskontra som används av bl a hälso- och sjukvården månatliga överföringar till inkasso och löpande nedskrivningar av obetalda fakturor. Befarade kundförluster behandlas inom hälso- och sjukvården erfarenhetsmässigt så att 50% av pågående inkasso-ärenden hanteras som kundförluster.

15. Uppföljning av synpunkter framförda i tidigare granskningsrapporter

I svar på vår rapport över granskning av delårsbokslut 2005 konstaterar landstingsstyrelsen att förutsättningarna för att införa ett decentraliserat ansvar för läkemedelskostnaderna bör vara goda under 2006. Enligt senare uppgift kommer detta att ske under 2007.

Falun som ovan

KPMG

Bo Ädel

Auktoriserad revisor